

УТЕХАТА ВАЗОВ

Георги Господинов

Съзнавам колко невъзможна е задачата ми да кажа няколко думи тук по повод сто и шестдесет години от рождението на Иван Вазов. Това значи да се говори за литературата изобщо, за писателя и за езика като цяло. Освен това обичам рожденика, но не обичам юбилейното, или юби(е)лейното говорене. За това ще говоря лично.

Има писатели, които измислят личните спомени на един народ. Вероятно във всяка литература ги има. В нашата, струва ми се, това е Вазов. Толкова неговите думи са станали част от нас, че понякога можем да разкажем като лично преживяване онова, което, оказва се, сме прочели в книгите му. Защото ние не просто мислим в границите на един език, ние помним и сънуваме през този език. А Вазов отдавна е част от него, от всекидневния език, на който разговаряме. Ние дори не подозираме кога изричаме нещо свое и кога цитираме. „*Образ невъзможен*“ казахме някога на юношеския си жаргон от 80-те, без да си даваме ясна сметка, че цитираме „Епопея на забравените“. Рада Госпожина беше прякор на наша съученичка, Мунчо викахме на градския луд.

Най-хубавите ми спомени за събиране на цялото ни семейство отвън под асмата в дълбоките вечери на детството ми са всъщност силно повлияни от първата глава на „Под игото“. В личния ми спомен винаги е „*прохладна майска вечер*“, а масата е „*сложена както по обикновение, под лозата, между бистрия и студен чучур на барата... и между високите бухлати чемшири, що се тъмне-еха край зида...*“ Спомням си и онова „*Пийте бре, маскири*“, на което ние само топвахме пръст във виното и го облизвахме. Никога няма да разбере докъде се простира личният ми спомен и откъде диктува Вазов. Сега дори не съм сигурен имаме ли бара и чемшир. Какво повече би могъл да мечтае един писател, освен да се измъкне измежду кориците на книгите си и да стане част от живота на своите читатели. Някои наричат това безсмъртие. Вазов си го знае приживе – „*и мойте песни все ще се четат*“.

След като прочетох в детството си „Под игото“, и особено след главата „Пиянството на един народ“, никоя череша вече не беше невинна, не беше просто дърво. В нея винаги дремеше едно бъдещо черешово топче.

Вазов е част от азбуката на българската литература, но и на българското живееие.

Ако нациите наистина сънуват, то някой непременно пише техните сънища. Нашите сънища могат да бъдат писани поне от трима големи – Ботев, Яво-